

Skupinske tožbe na področju potrošniškega prava

DR. ALEŠ GALIČ,
izredni profesor na Pravni fakulteti
Univerze v Ljubljani

1. Uvod

Še tako natančna, celovita in za potrošnika ugodna ureditev materialnopravnih pravic in obveznosti v razmerjih s potrošniki ostane brez učinka, če niso obenem zagotovljena tudi procesna sredstva za učinkovito uveljavitev teh pravic v sporu. Čeprav se po obsegu poglavitni del potrošniške zakonodaje v Evropski uniji nanaša na materialnopravna vprašanja, tudi procesnopravni vidiki niso ostali zanemarjeni.¹ Ta ugotovitev o povezavi materialnega in procesnega prava sicer velja za vsa pravna področja, na področju potrošniškega prava pa je še posebno izražena. Predvsem je treba upoštevati obstoj dejanske neenakosti v tipičnem razmerju med potrošnikom in trgovcem. Ta se izraža v finančnih zmožnostih, izkušnjah pri uveljavljanju pravic in poznavanju prava. Govorimo o razliki med potrošnikom (brez izkušenj glede ravnanja v sodnih postopkih) kot *one shot litigant* ter podjetjem (pri katerem praviloma ne gre za prvi postopek reševanja spora) kot *repeat player*. Treba je tudi upoštevati, da je v določenih primerih lahko ogrožen kolektivni interes potrošnikov kot razreda, ne da bi posamezen potrošnik lahko izkazal konkretno kršitev lastnih pravic in pravnih interesov; klasična koncepcija pravnega postopka kot temeljne oblike reševanja civilnopravnih sporov v tem primeru odpove. Premoženska vrednost spora (izguba potrošnika zaradi protipravnega ravnanja podjetja) je pogosto tudi prenizka, da bi se potrošniku izplačalo tvegati visoke stroške sodnega postopka. Očitno nesorazmerje med premoženjsko vrednostjo kršene oziroma ogrožene pravice ter grozečimi sodnimi stroški je temeljna značilnost povprečnega potrošniškega spora. Čeprav torej obstoji pravno zavarovana pravica potrošnika, ki je bila prekršena, v tem primeru potrošnik dejansko nima praktične možnosti uveljavitve varstva pred sodiščem.²

¹ Obširneje v Galič: Procesnopravna ..., št. 1, str. 107–119.

² Prim. na primer Howells, Weatherhill, str. 603–614.

Predmet tega prispevka je le en del procesnih vidikov potrošniškega prava poleg ureditev posebnih pravovarstvenih oblik (tožb) za varstvo kolektivnih interesov potrošnikov. Sicer pa k civilnoprocesnim vidikom potrošniškega prava spadajo še ti sklopi:³ ureditev posebnih, ponostavljenih, hitrejših in cenejših oblik sodnega reševanja sporov s potrošniki, predvsem v okviru posebne ureditve sodnega reševanja sporov majhne vrednosti, uveljavitev shem oziroma mehanizmov za izvensodno oziroma alternativno reševanje potrošniških sporov⁴ ter določitev posebnih, potrošniku naklonjenih pravil o mednarodni pristojnosti v potrošniških sporih s tujim elementom.⁵

2. Varstvo kolektivnih in razpršenih interesov potrošnikov

2.1. Splošno

Najpomembnejši mehanizem, ki naj zagotovi sodno varstvo skupinskih pravic in interesov potrošnikov, je skupinska tožba. Skupinske ter razpršene pravice in interesi potrošnikov pripadajo neopredeljenemu krogu potrošnikov kot celoti in jih posameznik zato ne more samostojno uveljavljati kot lastne pravice. Tudi če mu teoretično pripada individualna pravica materialnega prava, v določenih primerih v pravi ni mogoče uveljavljati pravnega varstva, ker je zahtevek vrednostno prenizek, da bi se ga glede na stroške pravde in izgubljeni čas splačalo uveljavljati s tožbo (*individually non recoverable claims*). Čeprav je individualno utrpljena izguba nizka, je lahko škoda, prizadejana potrošnikom kot razredu, zelo visoka, tak pa tudi nedopusten dobiček nasprotne stranke. Zato je očitno, da klasičen koncept pravnega postopka, ki temelji na predpostavki obstoja dveh strank, ki v pravi uveljavljata varstvo svojih individualnih pravic, ne omogoča vedno učinkovitega varstva skupinskih interesov in pravic potrošnikov.⁶

V svetu so uveljavljeni trije temeljni modeli skupinske tožbe, pri čemer je glavno razlikovalno merilo legitimacija za vložitev tožbe, s katero se zahteva varstvo skupinskih interesov potrošnikov:⁷

a) *organizacijska tožba* (*organisation action, Verbandsklage*) je tožba, ki jo lahko vloži organizacija za varstvo potrošnikov (tudi brez posebnega soglasja posameznih potrošnikov),

³ Gl. študijo Direktorata XXIV Evropske komisije Action plan on consumer access to justice and the settlement of consumer disputes in the internal market, Bruselj, 1996, str. 7 in nasl.

⁴ O tem obširno v: Galič, Alternativno ..., str. 205–222. Gl. tudi uvodno obrazložitev osnutka Zakona o alternativnem reševanju potrošniških sporov, ki ga je za Urad za varstvo potrošnikov pripravil Inštitut za primerjalno pravo. Obj. na: <http://www.uvp.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/predpisi_v_pripravi/>.

⁵ O tem obširno v: Galič, Mednarodna ..., str. 125–143.

⁶ Gl. na primer Lindblom, str. 11 in nasl., Stadler, str. 38.

⁷ Lindblom, str. 14, Miklitz, Stadler, str. 1475 in nasl.

ki s tožbo uveljavlja pravno varstvo svojih članov ali širše pravno varstvo potrošnikov kot razreda;⁸

- b) če je aktivna legitimacija za vložitev skupinske tožbe podeljena državnemu organu (na primer državnemu tožilcu, pravobranilcu, ombudsmanu) oziroma pravni osebi javnega prava, govorimo o *tožbi parens patriae* (*public action*);⁹
- c) *razredna tožba* je tožba, ki jo brez vnaprejšnjega soglasja drugih članov razreda potrošnikov vložijo posamezni člani v imenu celotne skupine ljudi, ki so se znašli v podobnem pravem in dejanskem položaju, pri čemer se bo pravnomočnost sodbe raztezala na vse pripadnike skupine.¹⁰

Razredna tožba se je uveljavila predvsem v anglosaškem pravnem krogu (pri čemer glavna ločnica temelji na vprašanju, ali bo sodba zavezovala vse člane razreda, razen tistih, ki se aktivno izločijo (*opt-out*), ali samo člane razreda, ki k tožbi pristopijo aktivno (*opt-in*).¹¹ O tožbi *parens patriae* lahko govorimo pri pooblastilih potrošniškega ombudsmana v skandinavskih državah¹² ter v sistemih, v katerih lahko tržni regulatorji med drugim vlagajo tožbe tudi pred rednimi

⁸ Na primer Caponi, str. 65.

⁹ Howells, Ramsay, Wilhelmsson, Kraft, str. 126 ter 545 in 546.

¹⁰ Razredna tožba se je kot oblika za varstvo skupinskih interesov razvila predvsem v ZDA in drugih državah anglosaškega pravnega kroga. Temeljni pogoji za vložitev tožbe so:

- obstajati mora skupina ljudi, pri čemer morajo biti že ob vložitvi tožbe navedene dovolj opredeljene značilnosti razreda;
- skupina mora biti tako številčna, da bi bila drugačna oblika združitve njenih članov (na primer sospornišvo) nepraktična;
- tožnik mora biti član razreda in njegovi zahtevki morajo biti tipični za celoten razred;
- obstajati morajo skupna pravna in dejanska vprašanja za celoten razred;
- predstavnik skupine mora pošteno in primerno zastopati in varovati interese celotne skupine.

Ob začetku postopka morajo biti vsi člani skupine o vložitvi tožbe obveščeni (osebno ali z javno objavo), nato pa imajo možnost, da se v določenem roku iz razredne tožbe izločijo (*opt out*). V nasprotnem primeru bo sodba, izdana na podlagi razredne tožbe, bodisi ugodna ali zavrnjena, učinkovala zoper vse člane razreda, ki se niso izločili. Načelo dispozitivnosti je v postopku omejeno (ker je treba zagotoviti varstvo tudi osebam, ki v postopku dejansko ne sodelujejo, vendar pa bo sodba učinkovala tudi proti njim). Posebej zapletena vprašanja se pojavljajo glede ugotavljanja škode posameznih članov razreda ter odmere odškodnin – v določenih primerih namreč ni mogoče ugotoviti točnega zneska škode za posameznega potrošnika, pa tudi ne individualno določiti vseh članov razreda. Prikaz tedanje ureditve gl. v: Galič: Pravna ureditev tožbe za varstvo skupinskih interesov potrošnikov v ZDA in v Avstriji, Podjetje in delo, št. 7/1993, str. 877–887 (prikaz je sicer nekoliko zastarel, saj je bilo področje razrednih tožb kasneje v ZDA večkrat reformirano (predvsem z namenom zmanjšanja možnosti zlorab in prevelike moči, ki jo ta institut v praktični posledici daje odvetnikom). Gl. Class Action Fairness Act iz leta 2005. Predstavitev na primer na: *Babe-Jachna*, New Federal Legislation: The Class Action Fairness Act of 2005. Prispevek objavljen na: <<http://www2.gtlaw.com/pub/alerts/2005/0302.asp>>, ter Greer M. H., Peyronnin P., v: Greer M. H. str. 241–293.

¹¹ Gl. na primer Lindblom, str. 15.

¹² Gl. na primer Graver, The consumer ombud scheme, v: Bourgoignie (ur.), str. 45–50, ter Edling, The Consumer Ombudsman scheme and group actions, prav tam, str. 51–55.

sodišči.¹³ Sicer pa se je v kontinentalnem evropskem prostoru najbolj uveljavila organizacijska tožba – torej možnost, da organizacije za varstvo potrošnikov vlagajo tožbe, katerih namen je zagotoviti varstvo celotnega razreda potrošnikov. Za novejši čas je značilno, da se posamezni sistemi tudi dopolnjujejo. Na primer novi švedski zakon o kolektivnih tožbah procesno legitimacijo daje tako potrošniškim organizacijam kot tudi javnopравnim subjektom, obenem pa tudi posameznikom.¹⁴ Italijanska zakonodaja glede *azioni collettive risarcitorie* s tem, da legitimacijo poleg potrošniškim organizacijam daje še neformalnim skupinam, ki »ustrezno zastopajo kolektivne interese«, predstavlja določeno dopolnjevanje med organizacijsko in razredno tožbo.¹⁵ Enako lahko ugotovimo tudi za angleško zakonodajo, ki dopolnjuje določen tip razredne tožbe s pooblastili javnih regulatorjev in sektorskih zunajsodnih mehanizmov za reševanje sporov glede kolektivnih interesov.¹⁶

Treba je razlikovati med varstvom kolektivnega interesa potrošnikov v ožjem in širšem smislu. Za kolektivni interes potrošnikov v ožjem smislu gre tedaj, ko individualni zahtevek potrošnika v smislu civilnega prava sploh ne nastane. Kolektivni interes potrošnikov torej ni le seštevek individualnih zahtevkov. Vzemimo primer:

Po 46.b členu Zakona o varstvu potrošnikov (v nadaljevanju: ZVPot)¹⁷ ter v skladu z Direktivo o prodaji izven poslovnih prostorov (door-step selling) mora trgovec potrošnika pisno obvestiti, da ima slednji po 46.c členu ZVPot pravico, da v petnajstih dneh podjetju pisno sporoči, da odstopa od pogodbe, ne da bi mu bilo treba navesti razlog za svojo odločitev (cooling off period). Trgovec potrošnika o tem ni obvestil. Taka je tudi njegova stalna poslovna praksa.

Če potrošnik svojo pravico pozna, njegov individualni interes ni prizadet, pa tudi nima interesa od trgovca zahtevati, da ga ta o tej pravici obvesti – on za to pravico že ve; za obstoj pravice do odstopa ni bistveno obvestilo, ta pravica obstaja po zakonu. Če pa potrošnik za svojo pravico do odstopa ni vedel, je pa zanjo zvedel kasneje (po poteku roka), zanj ni več pomembno, da dobi informacijo, pač pa se sprašuje, kakšne posledice ima opustitev trgovčeve obveznosti glede obvestila za njegovo sklenjeno pogodbo (ničnost pogodbe, podaljšanje roka za odpoved ...). Tudi v tem primeru potrošnik nima pravnega interesa, da od trgovca zahteva, da izpolni svojo obveznost iz 46.b člena ZVPot. V nobenem od teh dveh primerov potrošnik tudi ne bi mogel vložiti tožbe z zahtevkom, naj trgovec zaradi varstva pravic drugih potrošnikov, s katerimi bo trgovec v prihodnje stopil v stik, preneha omenjeno poslovno prakso zamolčanja informacij o pravicah. Za tako tožbo namreč potrošniku ni mogoče priznati pravnega inte-

¹³ Hodges, str. 381.

¹⁴ Gl. Lindblom, str. 12.

¹⁵ Gl. Caponi, str. 65 in nasl.

¹⁶ Hodges, str. 375 in nasl.

¹⁷ Zakon o varstvu potrošnikov, Uradni list, št. 20/98 in nasl.

resa oziroma za to nima aktivne procesne legitimacije. S tožbo v pravdnem postopku tožnik namreč lahko varuje le svoje (domnevno obstoječe in domnevno kršene) pravice, ne pa pravic tretje osebe.

Jasno pa je, da zaradi take nepoštena poslovne prakse trpi interes potrošnikov (kot celote). Trpi tudi delovanje trga. Za varstvo tega interesa je bistveno, da trgovec s takimi dejanji preneha. V tem in podobnih primerih (na primer pri uporabi nedopustnih določb v splošnih pogojih poslovanja) se najbrž dobro zaveda, da njegovo ravnanje ni zakonito. Potrošniku, ki bo pravice uveljavljal, je tudi pripravljen priznati zahtevek. Upa pa, da velika večina potrošnikov za kršitev svoje pravice sploh ne bo vedela, in na račun teh trgovec nedopustno obogati. Podobno je v primeru zavajajočega oglaševanja, saj je težko opredeliti civilnopravni zahtevek posameznega potrošnika za njegovo prenehanje. Gotovo pa ogroža splošen (kolektivni) interes potrošnikov. Za varstvo tega interesa je treba vzpostaviti mehanizme, ki odstopajo od klasičnih pravil pravnega postopka o procesni legitimaciji in pravnem interesu.

2.2. Opustitvena tožba za varstvo kolektivnih interesov potrošnikov

Na ravni EU varstvo kolektivnih interesov ureja **Direktiva 2009/22/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2009 o opustitvenih tožbah zaradi varstva interesov potrošnikov**.¹⁸ Ta direktiva sledi sistemu, ki je bil vzpostavljen že pred desetletjem z Direktivo 98/27/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. maja 1998 o opustitvenih tožbah zaradi varstva interesov potrošnikov (še pred tem pa so bile podobne zahteve vzpostavljene na dveh posebnih ožjih področjih).¹⁹

Direktiva od držav članic zahteva vzpostavitev mehanizmov za (sodno ali upravno) varstvo kolektivnega interesa potrošnikov v ožjem smislu. Gre za uveljavljanje zahtevkov za opustitev, to je prenehanje ravnanj, s katerimi se kršijo pravice potrošnikov (na primer nedopustno oglaševanje, uporaba nepoštenih splošnih pogojev poslovanja, uporaba nedovoljenih agresivnih ali zavajajočih poslovnih praks).²⁰ V Sloveniji je bila direktiva implementirana s členi 74, 74a in 75 ZVPot. Tožbo lahko vloži organizacija za varstvo potrošnikov (ki deluje najmanj eno leto), prav tako tudi zbornica ali poslovno združenje, katerega član je podjetje, ki je toženec.

Na področju enotnega trga EU je realno mogoče, da ravnanje trgovca lahko prizadene položaj in pravice potrošnikov v državi članici. V takem primeru lahko opustitveno tožbo vloži tudi organizacija ali neodvisen javni organ (na primer potrošniški ombudsman), ki je ustanovljen za varovanje pravic in interesov potrošnikov v tisti državi po njenih predpisih. S tem v zvezi

¹⁸ Uradni list EU, L 110, 1. 5. 2009, str. 30–36.

¹⁹ Gl. obširno predstavitev v: Weatherhill, str. 241 in nasl.

²⁰ Gl. na primer Krejci, str. 826 in nasl., Schloedner, str. 390 in nasl.

so države članice Evropski komisiji dolžne sporočiti, kateri organi oziroma organizacije so pooblaščenici za vlaganje takih tožb. To se objavi v Uradnem listu EU (ažurirani sezname se objavljajo).²¹ Čeprav slovenski ZVPot tega izrecno ne določa, je smiselno in dopustno, da sodišče od tuje organizacije, ki vloži tožbo v Sloveniji, zahteva izpisek iz uradnega lista oziroma iz najnovejše konsolidirane različice, s katerim izkazuje svoje procesno upravičenje za vložitev tožbe. Slovenija je izkoristila možnost, ki jo daje direktiva, namreč, da lahko tuja upravičena oseba tožbo vloži šele po posvetovanju z Uradom za varstvo potrošnikov. Tožba se lahko vloži tudi neposredno, če organ za varstvo potrošnikov v štirinajstih dneh ne odgovori na zahtevo za posvetovanje.

ZVPot v 74. in 75. členu na eni ter 76. členu na drugi strani ureja dve različni obliki pravnega varstva na podlagi organizacijske tožbe. V 74. in 75. členu je določena opustitvena tožba, kar je tudi ureditev, kakršno poznajo primerljive evropske zakonodaje in jo zahteva tudi omenjena direktiva EU. Na podlagi tožbe potrošniške organizacije sodišče podjetju, ki pri poslovanju s potrošniki uporablja splošne pogoje poslovanja ali metode poslovanja ali oglašuje na načine, ki so v nasprotju s tem zakonom in zakoni, ki urejajo varstvo potrošnikov pred nepoštenimi poslovnimi praksami, potrošniške kredite, zdravila in medije, ter s takimi splošnimi pogoji poslovanja, metodami poslovanja ali oglaševanjem škoduje skupnim interesom potrošnikov, naloži opustitev takega ravnanja. Opredelitev obsega uporabe glede področja kršitve je široko (širše kot v direktivi),²² najpogosteje pa bi tožba lahko prišla v poštev pri uporabi splošnih pogojev poslovanja ali formularnih pogodb, pri agresivnih ali zavajajočih poslovnih praksah in pri zavajajočem oglaševanju. Sodišče lahko v okviru tožbenega zahtevka odloči, da se na stroške podjetja sodba objavi. Sodišče ob tem odloči, v kakšnem obsegu je potrebno objaviti obrazložitev sodbe (drugi odstavek 74. člena). Posebej je urejena tudi možnost izdaje začasne odredbe (74.a člen).

Značilnosti tožbe iz 74. člena ZVPot (in v tem je tudi smisel Direktive 2009/22) sta dve:

1. sodba sodišča se torej nanaša le na *prihodnje* pravne posle ali ravnanja, gre le za prepoved ravnanja za naprej;

²¹ Gl. na primer *starejše* sporočilo Komisije o členu 4(3) Direktive 98/27/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. maja 1998 o opustitvenih tožbah zaradi varstva interesov potrošnikov v zvezi s kvalificiranimi subjekti, ki so upravičeni za vložitev tožb po členu 2 navedene direktive (besedilo velja za EGP) <[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006XC0216\(01\):SL:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006XC0216(01):SL:HTML)>, Uradni list EU, C 039, 16. 2. 2006, str. 2–38.

²² V skladu z direktivo so države dolžne sistem uveljavljanja varstva kolektivnega interesa potrošnikov s tožbo za opustitev uveljaviti le na taksativno določenih področjih, ki jih urejajo direktive, ki se nanašajo na pogodbe, sklenjene zunaj poslovnih prostorov (*door-step selling*), potrošniške kredite, radio- in teledifuzije, paketna potovanja, nedovoljene pogodbene pogoje, prodajo na daljavo, jamstva glede prodaje potrošniškega blaga in z njim povezane garancije, pravice iz direktive o elektronskem poslovanju, zdravila, trženje finančnih storitev potrošnikom na daljavo, nepoštenne poslovne prakse, storitve, časovni zakup (*time-sharing*). Gl. seznam direktiv v Prilogi I k Direktivi 2009/22.

2. učinek sodbe je v dobro potrošnika le *posreden*. Če podjetje ne upošteva s sodbo naložene obveznosti, pač pa še naprej posluje nedopustno, se potrošnik sam ne more neposredno sklicevati na izdano sodbo. Ta je namreč izdana v pravdi med potrošniško organizacijo in podjetjem ter v skladu s pravili civilnega procesnega prava tudi učinkuje le v tem razmerju. Če podjetje sodbe ne upošteva, bo *le tožnik* (*praviloma potrošniška organizacija*) lahko uveljavljal kršitev obveznosti iz sodbe in bo lahko v izvršilnem postopku zahteval, da podjetje obveznost iz sodbe izpolni (da torej v razmerju s potrošniki začne poslovati tako, kot izhaja iz sodbe). Ker gre za obveznost opustitve, bo izvršilno sredstvo posredna prisila – zagrožene in izrečene denarne kazni po 227. členu ZIZ. V poštev pridejo tudi sodni penali, saj gre za nedenarno terjatev.²³

Sodba, s katero sodišče tožencu prepove uporabljati določene klavzule v splošnih pogojih poslovanja, nima neposrednega pravnega učinka na pravna razmerja (pogodbe), ki so že sklenjena s predmetno klavzulo. Učinek opustitvene tožbe velja le za prihodnost. Seveda pa sodba – tako kot vsaka druga – s svojo prepričljivostjo lahko vpliva na odločitve v primerih glede konkretnih individualnih zahtevkov. Korist je tudi v tem, da potrošnik (pa tudi podjetje) lažje oceni, ali imajo možnost uveljavljati individualni zahtevek (oziroma se braniti pred njim).

Direktiva (in ZVPot) drugih procesnih vprašanj ne ureja, za učinkovitost modela pa je pomembno, na primer glede stroškov in vrednosti spornega predmeta ali pristojnosti. Glede stroškov torej velja splošno pravilo povrnitve po načelu uspeha. To pomeni, da je potrošniška organizacija, ki vloži tako tožbo, podvržena tveganju, da bo v primeru neuspeha morala nasprotni stranki povrniti stroške. Teh tudi ne more prevaliti na potrošnike (drugače kot v primeru, da le posreduje – na primer z napotitvijo potrošnikov na istega pooblaščenca – za to, da potrošniki vložijo tožbe v svojem imenu). Potrošniki namreč niso stranka postopka pri opustitveni tožbi po 74. členu ZVPot. Vendar: stroški ne morejo biti edina ovira za to, da doslej v Sloveniji (vsaj po dostopnih podatkih) še ni bilo primera vložitve tožbe za varstvo kolektivnih interesov potrošnikov po 74. členu ZVPot (po sistemu, ki implementira Direktivo 2009/22/ES). Tožnik (potrošniška organizacija) sam oceni VSP. Ker gre za opustitveni zahtevek, je ustreznost te navedbe skorajda nemogoče preverjati. Lahko postavi nizko VSP in si s tem zagotovi nizek finančni riziko. Težko je razumeti, da ob državnih sredstvih in drugih *nezasebnih* sredstvih, ki jih potrošniške organizacije dobivajo za različne namene, v petnajstih letih ni bilo mogoče *rezervirati* nekaj tisoč evrov za primer morebitnega neuspeha v pravdi (v primeru uspeha v pravdi bi bila vložena sredstva, vključno s sredstvi za zastopanje po odvetniku, povrnjena). Gre za majhna sredstva, po drugi strani pa je – kot kažejo izkušnje iz drugih evropskih držav – tožba za opustitev ravnanj, ki ogrožajo kolektivni interes potrošnikov (na primer glede splošnih pogojev poslovanja in formularnih pogodb ter glede nedopustnih

²³ Enako kot na primer v Avstriji in Nemčiji, gl. Krejci, str. 826 in nasl., Schlüdner, str. 390 in nasl.

poslovnih praks), zelo pomemben (čeprav seveda po obsegu učinka omejen) instrument za zagotavljanje učinkovitosti prava varstva potrošnikov.

2.3. Omejena razširitev kolektivnega varstva v ZVPot: ugotovitvena tožba

V Direktivi 2009/22/ES gre za minimalno harmonizacijo. Država lahko razširi aktivno legitimacijo in vrste mogočega pravnega varstva (dajatveni zahtevki, ugotovitvena tožba, znižanje cene in vračilo ..., prava razredna tožba (*class action* ...)). Vendar taka razširitev – predvsem če bi bil rezultat pravde za potrošnike v vsakem primeru zavezujoč, torej ne le v primeru uspešne, pač pa tudi v primeru neuspešne pravde – zahteva natančno regulacijo, predvsem zato, da ne pride do kršitve pravice do izjavljanja (kontradiktornost postopka) in avtonomije strank. Če sodba učinkuje v vsakem primeru *erga omnes*, je zaradi zagotovitve pravice do izjavljanja oziroma pravice do kontradiktornega postopka treba zagotoviti, da so potrošniki o tožbi obveščeni in da se lahko odločijo, ali želijo biti vezani na bodočo sodbo ali ne. Mogoči sta variaciji *opt-in* ali *opt-out*. Ni dopustno, da bi šel rezultat pravde v škodo osebi, ki v pravdi sploh ni mogla sodelovati oziroma ni mogla doseči, da se izloči iz učinka pravde, v kateri ne more sodelovati. Po preglednici Evropske potrošniške organizacije (BEUC) je neka vrsta razširitve varstva kolektivnih interesov potrošnikov znana v 13 (torej približno polovici) državah članicah EU.²⁴

V 76. členu je ZVPot glede na zahteve direktive storil korak naprej. Potrošniški organizaciji (in drugim organizacijam iz 75. člena ZVPot) je omogočena vložitev ugotovitvene tožbe. Ta se lahko nanaša na ugotovitev ničnosti določenih pogodb, ki jih toženec sklepa s potrošniki, posameznih določil teh pogodb ali splošnih pogojev poslovanja, vključenih v te pogodbe. Opustitvena tožba po 74. členu ZVPot (skladno z direktivo) učinkuje le za naprej. Namen tožbe po 76. členu ZVPot pa je zagotoviti pravno varstvo potrošnikom, ki so že prizadeti zaradi nedopustnega ravnanja podjetij – torej pravno varstvo za obstoječa pravna razmerja. Po tožbi v skladu s tem členom namreč obsodilna sodba, ki ugotavlja (delno) ničnost, učinkuje *erga omnes* – torej se nanjo lahko sklicuje vsak potrošnik. Ureditev sicer ne zagotavlja, da bi v pravdi na podlagi 76. člena ZVPot potrošnik že prišel do poplačila (na primer vrnitev kupnine, znižanje cene, odškodnina). Za konkreten dajatveni zahtevk bo moral vložiti samostojno dajatveno tožbo. Vendar bo v tej pravdi sodišče vezano na pravnomočno rešitev predhodnega vprašanja glede ničnosti pogodbe (oziroma njenega posameznega določila) v izreku sodbe, predhodno izdane na podlagi 76. člena ZVPot. Enako velja v nasprotnem primeru, če bi trgovec od potrošnika s tožbo zahteval izpolnitev pogodbe.

²⁴ BEUC, Country Survey of Collective Redress Mechanisms – Where does Collective Redress for Individual Damage exist? (zadnja sprememba julija 2010), <<http://www.beuc.org/Content/Default.asp?>>.

Extra partes (v dobro vseh potrošnikov, ki so sklepali pogodbe s predmetnimi določili) učinkuje le obsodilna sodba, izdana v pravdi med potrošniško organizacijo in trgovcem. Ker gre za širjenje subjektivnih mej pravnomočnosti le v dobro tretje osebe (potrošnikov), ni treba, da se tu vzpostavlja poseben sistem obveščanja potrošnikov o vloženi tožbi. Zavrnilna sodba (sodba, s katero sodišče zavrne zahtevek za ugotovitev ničnosti) pa ne gre v škodo potrošnikov. V svojih pravdah (kot tožniki ali toženci) bodo še vedno lahko uveljavljali, da je pogodba (ali njeno določilo) nična in sodišče ne bo vezano na pravnomočno sodbo, izdano v pravdi med potrošniško organizacijo in trgovcem.

Prav tako zavrnilna sodba po 76. členu ZVPot ne preprečuje nove vložitev tožbe z enakim zahtevkom druge potrošniške organizacije proti istemu trgovcu. To je za trgovca seveda lahko zelo neugodno. Vendar se te nevarnosti lahko reši tako, da vse organizacije, ki so upravičene za vložitev tožbe, obvesti o prvi pravdi. Druge organizacije se namreč lahko, kot zakon v 76. členu izrecno določa, v pravdo vključijo kot stranski intervenienti po 199. členu ZPP. Tako si trgovec zagotovi nastop intervencijskega učinka. Druga organizacija torej v primeru neuspeha prvega tožnika sicer lahko vloži tožbo z enakim zahtevkom, vendar je sodišče v drugi pravdi zaradi intervencijskega učinka vezano na dejanske ugotovitve in pravna stališča iz prve sodbe.

S tem pa ni rešen problem »namerne neuravnoteženosti«
glede položaja potrošnika. Potrošnik se na obsodilno sodbo v pravdi po 76. členu ZVPot lahko zanese, medtem ko se trgovec na zavrnilno sodbo ne more. Če ga bo potrošnik tožil, bo moral ponovno uveljavljati, da pogodba oziroma njeno posamezno določilo ni nično. Vendar je ta neuravnoteženost nujna posledica varstva potrošnikove pravice do kontradiktornega postopka. Potrošnik o pravdi iz 76. člena ZVPot ni obveščen, vanjo se ne more vključiti niti iz njenega učinka izključiti. Zato je lahko sprejemljivo le, da mu gre učinek te pravde v prid, ne pa v škodo. Če bi želeli zagotoviti učinek pravnomočnosti tudi v škodo potrošnika, bi morali izdelati celovit sistem obveščanja o pravdi in bodisi možnosti izključitve bodisi vključitve (*opt-in* ali *opt-out*).

Doseg 76. člena ZVPot je omejen z dveh vidikov. Omogoča le ugotovitveno tožbo, ne pa skupinskega uveljavljanja dajatvenih zahtevkov. Učinek v prid potrošnika je torej le polovičen – v prid potrošnika je lahko rešeno predhodno vprašanje glede obstoja in veljavnosti (dela) pogodbe, za uveljavitev dajatvenega zahtevka pa bo moral vložiti samostojno tožbo. Druga omejitev pa je v tem, da tožba omogoča varstvo potrošnika le glede nedopustnih (nepoštenih) pogodbenih določil (v splošnih pogojih poslovanja, v formularnih pogodbah), ne pa pravnega varstva – niti ugotovitvenega – v primeru drugih mogočih načinov kršitev pravic potrošnikov (na primer glede nepoštenih poslovnih praks, zamolčanja informacij, trgovčevega nespoštovanja veljavnih pogodbenih ali zakonitih obveznosti).

V omenjeni publikaciji BEUC je naveden podatek, da v Sloveniji ni nobenega načina skupinskega uveljavljanja individualnih zahtevkov potrošnikov. Ta informacija ni korektna (vpraša-

mo se lahko, kje je BEUC, evropska potrošniška organizacija, to informacijo pridobila). Tožba po 76. členu ZVPot je sicer – kot je bilo pojasnjeno – omejena po obsegu in vrsti pravnega varstva, vendarle gre prek zahtev direktive o opustitvenih tožbah in omogoča vsaj v prvem koraku skupinsko uveljavljanje individualnih zahtevkov. Podobna je ureditev še v nekaterih državah članicah EU, na primer v Grčiji in Romuniji – tudi tam je mogoča ugotovitvena tožba potrošniške organizacije, ki učinkuje v dobro potrošnikov (ti pa morajo konkreten dajatveni zahtevek uveljavljati s samostojno dajatveno tožbo). Grčijo in Romunijo omenjena publikacija zato uvršča v skupino držav, ki poznajo neko vrsto kolektivnega uveljavljanja zahtevkov. Enako bi moralo veljati za Slovenijo. Kaže, da v Sloveniji možnosti pravnega varstva po 76. členu ZVPot ne poznamo. Morda tudi zato ne preseneča, da po dostopnih podatkih tudi tožba po 76. členu (tako kot po 74. členu) ZVPot v Sloveniji še nikoli ni bila vložena.

2.4. Nemožnost kolektivnega uveljavljanja dajatvenih zahtevkov v Sloveniji in mogoči »surogati«

V Sloveniji trenutno ni mogoče skupinsko uveljavljanje dajatvenih zahtevkov v tem smislu, da bi na podlagi tožbe enega tožnika (na primer potrošniške organizacije) lahko prišlo do poplačila (na primer vrnitev kupnine, znižanje cene in vračilo preplačila, odškodnina, kondicija v primeru preveč zaračunane storitve ali dajatve) več potrošnikov. Tožba, s katero bi na primer potrošniška organizacija v svojem imenu zahtevala plačilo konkretnim potrošnikom, bi morala biti zavržena zaradi pomanjkanja aktivne procesne legitimacije.

Podoben cilj lahko pri nas trenutno dosežemo z nekaterimi instituti pravnega postopka. Ni ovire, da se več potrošnikov dogovori, da bodo skupaj vložili tožbo kot sosporniki. Mogoče je tudi vlaganje samostojnih, vendar usklajenih tožb. Ni ovire (in to se je v praksi že zgodilo – primer »modrega varčevanja«), da jih k temu ne bi spodbujala potrošniška organizacija in bi uveljavljanje zahtevkov koordinirala tako, da bi potrošnike usmerila k zastopanju po istem odvetniku. Le v tem primeru je namreč sosporništvo smiselno. In še to le, če je krog sospornikov obvladljiv. Poudariti velja, da v tem primeru kot tožniki nastopajo posamezni potrošniki. Vloga potrošniške organizacije je omejena na zunajprocesna dejanja. To je pomembno, ko pride do odločanja o stroških. Riziko stroškov v primeru neuspeha namreč nosijo tožniki (potrošniki), ne organizacija, ki jih je usmerjala oziroma spodbujala k vložitvi tožbe. Mogoče je seveda tudi dogovor, da vnaprejšnje financiranje pravnega postopka prevzame potrošniška organizacija (lahko tudi v obliki angažiranja svojega odvetnika, ki se s tožniki dogovori za brezplačno zastopanje v primeru neuspeha, v primeru uspeha pa za plačilo po tarifi – kar se potem izterja od toženca). Pomembno je tudi, kakšen (če sploh) je dogovor glede sodnih taks za tožbo.

Možnost, da bi angažirani odvetnik, ki ima interes za čim večje plačilo, spodbujal k temu, da tožniki skoraj identičnih tožb ne bi vložili skupaj (kar bi bilo vsebinsko smiselno) v smislu

sosporništva, pač pa raje ločeno (kar je glede višine odvetniške nagrade bistveno ugodnejše), ni zanemarljiva. Edina rešitev v tem primeru je, da sodišče uporabi institut združitve pravn (300. člen ZPP). Seveda odločitev za več samostojnih pravn ni nujno posledica finančne kalkulacije angažiranega odvetnika, pač pa je lahko posledica objektivnih okoliščin (potrošniki, ki imajo enake zahtevke, se na primer lahko »pojavi« v različnem času).

V pošteb (vsaj teoretično) bi prišla tudi možnost, da potrošniki svoje zahtevke iz individualnih pogodb cedirajo tretji osebi (na primer potrošniški organizaciji ali večji odvetniški družbi), nato pa jih ta uveljavlja s tožbo v svojem imenu (saj je zdaj celota teh cediranih zahtevkov tudi v materialnopravnem smislu v »lasti« te tretje osebe). V tožbi, s katero se nato skupaj uveljavljajo vsi ti zahtevki, gre za objektivno kumulacijo (zahtevkov, ki se ne opirajo na isto dejansko in pravno podlago). Institut pa ima nekatere nevarnosti. Omogoča izkoriščanje šibkejšega položaja potrošnika (ki se zaveda, da se mu zahtevka ne splača individualno uveljavljati in je zato pripravljen sprejeti ponudbo z izplačilom »s popustom« – tožnik bo namreč delež prisojenega zadržal zase).²⁵

Vprašanje je, ali je v Sloveniji mogoč prenos procesne legitimacije. V praksi ta institut ni znan in tudi teorija mu ne namenja pozornosti.

Vzorčni postopek kot pomembna novost na področju uveljavljanja množičnih zahtevkov je natančno prikazan v prispevku mag. Betettove v tej publikaciji.

3. Dejavnosti EU: uveljavitev varstva množičnih denarnih zahtevkov

V strategiji varstva potrošnikov (*Consumer Policy Strategy*) za obdobje 2007–2013²⁶ je Komisija poudarila pomen učinkovitih mehanizmov za uveljavljanje množičnih zahtevkov. Nato je v Zeleni knjigi o kolektivnih odškodninah za potrošnike²⁷ ter vrsti spremljajočih dokumentov in študij²⁸ napovedala, da bo preučila možnosti za dodatne ukrepe na področju zagotavljanja

²⁵ V Nemčiji je izrecno dovoljeno, da se zahtevki posameznih potrošnikov odstopijo potrošniški organizaciji. Glede možnosti odstopa terjatve drugim subjektom je položaj sporen. V Avstriji se je uporabnost 502. člena ZPO, ki omogoča odstop enega zahtevka potrošniški organizaciji zaradi vodenja vzorčnega postopka, kot kaže, razširila na možnost, da se enako potrošniški organizaciji odstopi zahtevke več potrošnikov in jih nato potrošniška organizacija uveljavlja v svojem imenu.

²⁶ Besedilo je dostopno na: <http://ec.europa.eu/consumers/overview/cons_policy/EN%2099.pdf>.

²⁷ Zelena knjiga o kolektivnih odškodninah za potrošnike, Bruselj, 27. 11. 2008, COM(2008) 794 konč. (prevod je sicer neustrezen; ne gre le za odškodnine, pač pa tudi za kolektivno uveljavljanje drugih zahtevkov – na primer za znižanje cene, za vrnitev plačanega ... (v angleškem besedilu: *Consumer Collective Redress*), <http://ec.europa.eu/consumers/redress_cons/greenpaper_en.pdf>.

²⁸ (1) An analysis and evaluation of alternative means of consumer redress other than redress through ordinary judicial proceedings - Final Report, A Study for the European Commission, Health and Consumer Protection Directorate-General Directorate B – Consumer Affairs prepared by The Study Centre for Consumer Law – Cen-

mehanizmov za uveljavljanje kolektivnih zahtevkov. Želja je, da bi se obstoječe zahteve prava EU glede varstva kolektivnih interesov potrošnikov, ki se trenutno omejujejo le na opustitvene zahtevke z učinkom za prihodnost (glej zgoraj), bistveno razširile. Preučuje se možnost, da bi se na ravni EU enotno zagotovila možnost kolektivnega uveljavljanja denarnih zahtevkov v primerih množičnih kršitev (*mass monetary claims*). Natančna preučevanja posameznih modelov v državah članicah (kot rečeno jih že zdaj več kot polovica vsebuje vsaj omejeno možnost skupinskega uveljavljanja denarnih zahtevkov) ter pogajanja in usklajevanja med različnimi lobiji in interesnimi skupinami (potrošniških organizacij,²⁹ zastopnikov interesov gospodarstva, odvetnikov ...) še potekajo. Vprašanj in dilem je še veliko.³⁰ V ospredju so vprašanja glede stroškovnega tveganja pravde (morebitne izjeme od pravila, da poraženec plača vse stroške), preprečitve zlorab in vlaganja neutemeljenih tožb z namenom izsiljevanja, opredelitev aktivne legitimacije, načini razdelitve prisojenih denarnih zneskov, morebitna poudarjena aktivna vloga sodišča, financiranje upravičenih vlagateljev tožb (predvsem potrošniških organizacij) s strani države, zavarovalnic in drugih mogočih financerjev.

Očitno je, da obstaja odpor do prevzema ureditve razredne tožbe po vzoru ZDA (torej sistem *opt-out*, torej sistem, v katerem so v odločitev vključeni oziroma z odločitvijo zavezani vsi člani razreda razen tistih, ki so se izrecno izločili).³¹ Ocenjuje se, da tak sistem daje preveč moči tožnikom (beri: odvetnikom, specializiranim za vodenje tovrstnih tožb) ter je pretirano breme za tožence, prevelik pritisk za sklepanje (neugodnih) poravnjav (celo ob zavedanju, da tožbe niso utemeljene) in ponuja preveč možnosti za zlorabe.³² Vprašanje je, ali naj bo iniciativa za uveljavljanje skupinskih zahtevkov prepuščena (večinoma) javnopravnim subjektom ali potrošniškim organizacijam ali celo neformalnim skupinam ter posameznikom. Prva možnost

tre for European Economic Law, Katholieke Universiteit Leuven, 2007 (http://ec.europa.eu/consumers/redress/reports_studies/comparative_report_en.pdf).

(2) Final Report to DG SANCO – Study on the use of Alternative Dispute Resolution in the EU, Submitted by Civic Consulting of the Consumer Policy Evaluation Consortium (CPEC), 2009, <http://ec.europa.eu/consumers/redress_cons/adr_study.pdf>.

(3) Consumer Redress in the European Union: Consumer experiences, Perceptions and Choices, Aggregated Report, August 2009, <http://ec.europa.eu/consumers/redress_cons/docs/cons_redress_EU_qual_study_report_en.pdf>.

²⁹ Gl. na primer stališča Zveze potrošnikov Slovenije kot odgovor na dokument Komisije: Javno posvetovanje: za skladen evropski pristop h kolektivnim pravnim sredstvom; objavljeno na: <http://ec.europa.eu/competition/consultations/2011_collective_redress/zps_sl.pdf>. Na isti strani so objavljeni tudi odzivi številnih drugih zainteresiranih subjektov.

³⁰ Gl. na primer dokument Komisije: Javno posvetovanje: za skladen evropski pristop h kolektivnim pravnim sredstvom, Bruselj, 4. 2. 2011, SEC(2011) 173 konč. <http://ec.europa.eu/dgs/health_consumer/dgs_consultations/ca/collective_redress_consultation_en.htm>.

³¹ Stadler, str. 47, Hodges, str. 372 in 373. V Evropi je sistem *opt-out* uveljavljen le za redke primere na Danskem in Norveškem, in sicer če tožbo vloži javnopravni subjekt (potrošniški ombudsman), drugače pa le pri sporih zelo majhne vrednosti. Gl. Lindblom, str. 15.

³² Hodges, str. 372 in 373, Lindblom, str. 28–34.

je res tista, ki najbolj varuje pred mogočimi zlorabami za iskanje drugih finančnih koristi (ne pa pred političnimi zlorabami – če raven pravne in politične kulture v državi ni dovolj razvita) ter je tudi stroškovno lahko najugodnejša. Zanemarja pa poseben pomen, ki bi ga na področju razvoja varstva potrošnikov morale imeti potrošniške organizacije. Vprašanje financiranja (predvsem z vidika grozečih stroškov v primeru neuspeha v pravdi) je pomembno.³³ Vendar (večji) odstop od pravila, da tisti, ki v pravdi izgubi, plača vse stroške postopka, ni zaželen. Po eni strani bi namreč še bolj obremenil gospodarstvo, po drugi strani pa bi lahko še bolj spodbujal k vlaganju neutemeljenih tožb. Zlasti v sistemu, ko je legitimacija za vložitev tožbe dana zasebnemu subjektu (posameznemu potrošniku, pa tudi potrošniški organizaciji), ne gre zanemariti grozeče zlorabe v smeri, da je tožba vložena zgolj zaradi finančnega interesa (ki ni povezan s predmetom spora) tožnika oziroma odvetnika, ki tožnika zastopa.

V ozadju ostaja dilema, ki bi pravzaprav morala biti v ospredju: kakšen je sploh namen spodbujanja *private enforcement*, ali gre za cilje, ki so bolj splošnega značaja (prevencija – tako splošna kot posebna, za zagotovitev določenih pravil obnašanja na trgu, s ciljem, da se nihče ne sme okoristiti s protipravnim delovanjem), ali je v ospredju cilj, da se zagotovi uveljavitev pravice z vidika vsakega prizadetega potrošnika. Prav tako dilema, v kolikšni meri naj bo sodno varstvo (na temelju tožb legitimiranih oseb) sploh edina ali prevladujoča oblika uveljavljanja določenega materialnopravnega reda na področju varstva potrošnikov. Pričakujemo tudi lahko, da ne bo prišlo niti do povsem poenotenega sistema na ravni celotne EU niti do prevlade zgolj enega modela uveljavljanja skupinskih zahtevkov. Po eni strani bo namreč treba tudi na področju kolektivnih interesov potrošnikov ter uveljavljanja skupinskih zahtevkov spodbujati zunajsodne načine reševanja sporov (morda tudi kot pogoj za kasnejši pristop k sodišču, če se zunajsodno reševanje spora izkaže za neuspešno).³⁴ Koristno je tudi povečati pristojnosti javnopravnih organov in tržnih regulatorjev, in to ne predvsem skozi kazensko sankcioniranje, pač pa skozi »mehkejše načine«, ki naj zagotavljajo prostovoljno izpolnjevanje obveznosti oziroma odpravo kršitev, če je do njih prišlo.³⁵ Verjetno bo podobno, kot je mogoče ugotoviti tudi na številnih drugih področjih varstva civilnih pravic, prevladala ugotovitev, da je sodno varstvo le *ultima ratio*, ki naj pride v poštev, ko druge možnosti odpovedo.

³³ Potrošniške organizacije se – ni presenetljivo – zavzemajo za državno financiranje svojih tožb. Praktično pa se v številnih evropskih državah dogovarjajo za financiranje pravnih (zavarovalnice, skupine drugih zainteresiranih subjektov, medijev, ki iščejo publiciteto, sponzoriranje, odvetnikov prevzem tveganja za izid pravde). Gl. na primer Lindblom, str. 17 in 18.

³⁴ Za možnosti kolektivnih postopkov za zunajsodno rešitev spora pred Nacionalnim odborom za potrošniške pritožbe (Allmänna reklamationsnämnden) na Švedskem gl. Lindblom, str. 26. O drugih modelih in zasebnih ombudsmenih v Angliji gl. Hodges, str. 379–381.

³⁵ O tem gl. obširno: Hodges, str. 377, 381–384.

4. Sklep

Varstvo kolektivnih interesov potrošnikov se ne izčrpa s prepovedjo določenega ravnanja trgovca z učinkom za prihodnost in brez neposrednega vpliva na položaj potrošnikov, ki so že bili žrtev nedopustnega ravnanja. Ureditev opustitvenih tožb, kakršne trenutno zahteva tudi direktiva EU, ni dovolj. Tudi delna razširitev učinkov sodbe, kakršno že zdaj vsebuje ZVPot, je nezadostna. Razvoj v številnih državah, tudi v članicah EU, gre v smeri možnosti skupinskega uveljavljanja individualnih množičnih zahtevkov. Ne gre le za zagotovitev učinkovite uveljavitve potrošniških pravic, gre tudi za spoznanje, da klasičen sistem civilnega sodnega varstva v primeru množičnih zahtevkov (in s tem grozečo možnostjo zasutja sodišč z ločenimi tožbami) lahko odpove. Po drugi strani pa ni mogoče zanemariti negativnih izkušenj nekaterih pravnih redov z institutom razredne tožbe, z možnostjo zlorab in finančnih interesov »industrije pravnih« ter z dodatnim finančnim bremenom za gospodarstvo, kadar se mora to braniti pred velikimi, vendar neutemeljenimi zahtevki.

Literatura in viri

- Bahe-Jachna, New Federal Legislation: The Class Action Fairness Act of 2005, obj. na: <<http://www2.gtlaw.com/pub/alerts/2005/0302.asp>>.
- Bourgoignie, T. (ur.), Group Actions and Consumer Protection, CdC, Louvain la Neuve, 1992.
- Caponi, R., The collective redress action in the Italian legal system, ERA Forum, vol. 10, št. 1/2009, str. 7–36.
- Galič, A., Procesnoppravna zaščita potrošača u pravu Evropske unije. Evropski pravnik, št. 1/2006, str. 107–119.
- Galič, A., Alternativno rešavanje potrošačkih sporova u pravu EU i u pravu država članica EU. Pravni zbornik, št. 1-2/2008, str. 205–222.
- Galič, A., Mednarodna pristojnost za reševanje potrošniških sporov v pravu EU, v: Seliškar Toš, M., (ur.). Mednarodna konferenca Slovensko pravo in gospodarstvo ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo, Ljubljana, 2004, str. 125–143.
- Galič, A., Pravna ureditev tožbe za varstvo skupinskih interesov potrošnikov v ZDA in v Avstriji, Podjetje in delo, št. 7/1993, str. 877–887.
- Greer, M. H., Peyronnin, P., The Class Action Fairness Act of 2005, v: Greer M. H., A Practitioner's Guide to Class Actions, ABA, 2010, str. 241–293.
- Hodges, C., Collective Redress in Europe: The New Model, Civil Justice Quarterly, (29) št. 3/2010, str. 370–395.
- Howells, G., Weatherhill, S., Consumer Protection Law, 2. izd., Ashgate Publishing, 2005.

- Howells, G., Ramsay, I., Wilhelmsson, T., Kraft, D., Handbook Of Research On International Consumer Law, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2010.
- Krejci, H., Handbuch zum Konsumentenschutzgesetz, Orac, Dunaj, 1981.
- Lindblom, P. H., Group litigation in Scandinavia, ERA Forum, vol. 10, št. 1/2009, str. 7–36.
- Miklitz, H.-W., Stadler, A., The development of collective actions in Europe, especially in German civil procedure, European Business Law Review, 2006, vol. 17, str. 1473–1503.
- Stadler, A., A test case in Germany: 16.000 private investors vs. Deutsche Telekom, ERA Forum, vol. 10, št. 1/2009, str. 37–50.
- Schlüdner, B., AGB-Gesetz in Leitsätzen, Beck, München, 1990.
- Tzakas, D.-P., Effective collective redress in antitrust and consumer protection matters: A panacea or a chimera? Common Market Law Review, vol. 48, št. 4/2011, str. 1125–1174.
- Weatherill, S., EU Consumer Law And Policy, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2005.

347.921.2:366.7

Pravni letopis 2011, str. 215–229

DR. ALEŠ GALIČ

Skupinske tožbe na področju potrošniškega prava

Varstvo kolektivnih interesov potrošnikov se ne izčrpa s prepovedjo določenega ravnanja trgovca z učinkom za prihodnost in brez neposrednega vpliva na položaj potrošnikov, ki so že bili žrtev nedopustnega ravnanja. Ureditev opustitvenih tožb, kakršne trenutno zahteva tudi direktiva EU, ni dovolj. Tudi delna razširitev učinkov sodbe, kakršno že vsebuje Zakon o varstvu potrošnikov, ne zadošča. Razvoj v številnih državah, tudi v članicah EU, gre v smeri možnosti skupinskega uveljavljanja zahtevkov. Ne gre le za zagotovitev učinkovite uveljavitve potrošniških pravic, gre tudi za spoznanje, da klasičen sistem civilnega sodnega varstva v primeru množičnih zahtevkov (in s tem grozečo možnostjo zasutja sodišč z ločenimi tožbami) lahko odpove. Po drugi strani pa ni mogoče zanemariti negativnih izkušenj nekaterih pravnih redov z institutom razredne tožbe, možnostjo zlorab in iskanjem finančnih interesov »industrije pravnih« ter z dodatnim finančnim bremenom za gospodarstvo, kadar se mora to braniti pred velikimi, vendar neutemeljenimi zahtevki.

Ključne besede: kolektivna tožba, varstvo potrošnikov, opustitvena tožba, razredna tožba, množični denarni zahtevki

347.921.2:366.7

Pravni letopis 2011, pp. 215–229

DR. ALEŠ GALIČ

Group Actions in the Field of Consumer Law

The protection of collective interests of consumers should not be limited to injunctions only, as they only have effect for the future and do not immediately benefit a consumer, who has already been a victim of illegal trader's acts and commercial practices. The obligation, currently imposed by the EU Injunctions Directive, that member states should introduce injunction actions in their national legal order, is not sufficient. Even a partial broadening of effects of a positive judgment, following an organization action, as provided for in the Slovenian Consumer Protection Act, is not satisfactory. The development in numerous countries, also those within EU, shows a trend towards a wider possibility of a collective recovery of mass monetary claims. This is not only a matter of an effective implementation of consumer rights. A traditional civil justice system cannot cope with possible mass claims, which could, if pursued individually cause huge backlogs in courts. On the other hand, negative experience with certain aspects of class actions, especially those related to the danger of abuse, to promoting litigation industry and to additional financial burdens for traders, when they have to defend huge but unmeritorious claims.

Keywords: collective redress, consumer protection, injunction action, class action, mass monetary claims